

Sygn. akt V CK 77/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 sierpnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "B(...)" S.A. w W.

przeciwko Przedsiębiorstwu Techniczno-Usługowemu "C(...)" Spółce z o.o. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 sierpnia 2005 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 23 czerwca 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala kasację i zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 5.800 zł (pięć tysięcy osiemset złotych) kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Uwzględniając powództwo w całości Sąd Okręgowy wskazał, że § 6 umowy z dnia 23 sierpnia 2001 r. zawartej przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowo - Usługowe „E(...)” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i Przedsiębiorstwo Techniczno – Usługowe „C(...)” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zawiera zastrzeżenie świadczenia na rzecz powodowego „B(...)” S.A. w W., którego treścią jest

postanowienie skutecznie ustanawiające na rzecz „B.(...)” S.A. jako osoby trzeciej obowiązek świadczenia kwoty 1.915.067,83 zł (art. 393 k.c.). W uzasadnieniu tego wyroku Sąd pierwszej instancji przytoczył ustalenia z których wynika, że strona powodowa „B.(...)” w wykonaniu umowy zawartej z Przedsiębiorstwem Produkcyjno – Handlowo - Usługowym „E.(...)” Spółka z o.o. realizowała na jej rzecz - jako generalny wykonawca - zadania inwestycyjne obejmujące wybudowanie budynku wielorodzinnego na nieruchomości inwestora, który dopuścił się zwłoki z zapłatą należnego wykonawcy wynagrodzenia w wysokości dochodzonej pozwem 1.915.067,83 zł. Wskazaną umową z dnia 23 sierpnia 2001 r. Przedsiębiorstwo „E.(...)” Spółka z o.o. zbyła na rzecz pozwanego Przedsiębiorstwa Techniczno -Usługowego „C.(...)” Spółki z o.o. nieruchomości z rozpoczętą na niej budową budynku wielorodzinnego za ustaloną cenę sprzedaży w wysokości 2.689.067 zł. Nabywca, za zgodą zbywcy, z ceny sprzedaży miał zapłacić do dnia 15 maja 2002 r. m.in. na rzecz strony powodowej kwotę 1.915.067,83 zł. Wobec braku zapłaty tej kwoty powodowy „B.(...)” wstąpił w postępowaniu nakazowym o wydanie nakazu zapłaty. Prawomocnym nakazem zapłaty z dnia 5 listopada 2001 r. Sąd orzekł o obowiązku pozwanej Spółki „E.(...)” zaspokojenia roszczeń strony powodowej w wysokości 2.270.953,44 z ustawowymi odsetkami oraz kosztami procesu. Wobec ogłoszenia upadłości Spółki „E.(...)” strona powodowa zgłosiła swoją wierzytelność, którą sędzia komisarz uznał do kwoty 332.912,06 zł. Upadła Spółka „E.(...)” nie ustosunkowała się co do uznania lub odmowy zgłoszonych przez jej wierzycieli - wierzytelności. Wierzyciel nie złożył sprzeciwu i uzyskał powyższą kwotę w następstwie likwidacji majątku masy upadłości. Niezapłacenie spornej kwoty przez stronę pozwaną w terminie określonym w § 6 powołanej umowy z dnia 23 sierpnia 2001 r. uzasadnia – w ocenie Sądu Okręgowego – uwzględnienie powództwa.

W uwzględnieniu apelacji pozwanego Przedsiębiorstwa Techniczno – Usługowego „C.(...)” Spółki z o.o. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i powództwo oddalił oraz orzekł o kosztach procesu za obie instancje. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd drugiej instancji wskazał, że w myśl § 6 z dnia 23 sierpnia 2001 r. zapłata spornej kwoty na rzecz strony powodowej miała nastąpić za zgodą Spółki „E.(...)”, a skoro brak zgody był okolicznością bezsporną, to powyższe wyklucza możliwość powstania po stronie powodowego „B.(...)” roszczenia o zapłatę przez pozwaną zastrzeżonego na jej rzecz świadczenia. Nadto Sąd Apelacyjny wskazując na treść art. 393 § 2 k.c. określającego sposób realizacji przez osobę trzecią swego świadczenia stwierdził, że strona powodowa po zawarciu umowy z dnia 23 sierpnia

2001 r. uzyskała tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi Spółce „E.(...)” przez co ujawniła wolę nieskorzystania z zastrzeżonego świadczenia. Oświadczenie takie nie może być cofnięte, co przesądza o bezzasadności powództwa. Kasację wniośł powodowy „B.(...)” i powołując się, na obie podstawy przewidziane w art. 393¹ k.p.c. zarzucił:

- 1) naruszenie prawa materialnego tj. art. 393 § 2 k.c. przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że wystąpienie przez wierzyciela (z umowy zawartej zgodnie z art. 393 § 1 k.c.) z żądaniem zapłaty długu wynikającego z tej umowy od jednej ze zobowiązanych stron powoduje ukształtowanie tego stosunku w taki sposób, że wierzyciel nie może już po dacie takiego wystąpienia żądać spełnienia tego świadczenia przez drugą ze stron,
- 2) naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 k.p.c., które mogło mieć wpływ na wynik sprawy w związku z naruszeniem prawa materialnego art. 65 w zw. z art. 60 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na dowolnym i sprzecznym z materiałem dowodowym przyjęciu za bezsporną okoliczność jakoby Spółka „E.(...)” nie wyraziła zgody na zaspokojenie strony powodowej przez stronę pozwaną, gdy tymczasem z zebranego i ustalonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że syndyk masy upadłości tej Spółki nie dochodził tej należności od pozwanej Spółki uznając, że ma być ona zapłaconą stronie powodowej przez Przedsiębiorstwo „E.(...)” Spółka z o.o. Przedsiębiorstwo „C.(...)” Spółka z o.o. w W., czym wyraźnie oświadczył za upadłą swą wolę w zakresie dysponowania tym roszczeniem,
- 3) naruszenie art. 176 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy w związku z naruszeniem prawa materialnego art. 8 ust. 2 Konstytucji poprzez błędne niezastosowanie orzeczenia merytorycznego, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zawierającego ocenę stanu faktycznego sprawy wraz z wykładnią treści oświadczeń woli stron pomimo tego, że Sąd orzekający nie zetknął się bezpośrednio z nośnikami informacji na tE.(...)t tych oświadczeń, a w konsekwencji skutkowało tym, że orzeczenie Sądu Apelacyjnego jest faktycznie orzeczeniem wydanym dopiero w pierwszej instancji, a ze względu na ograniczenie podstaw kasacyjnych i zakresu kompetencji judykacyjnej Sądu Najwyższego strona powodowa nie może skorzystać z prawa do dwóch instancji w tym zakresie. Wskazując na powyższe strona powodowa wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez oddalenie apelacji strony pozwanej i

zasądzenie od tej strony kosztów procesu za wszystkie instancje według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego jej rozpoznania.

Pozwana Spółka „C.(...)” w odpowiedzi na kasację wносиła o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Sąd Najwyższy – po uwzględnieniu postanowień art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego... (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) – zważył, co następuje:

Poza sporem jest, że pozycja skarżącej Spółki została ukształtowana w ramach konstrukcji umowy na rzecz osoby trzeciej (art. 393 k.c.). W następstwie umowy z dnia 23 sierpnia 2001 r. pomiędzy dłużnikiem przyrzekającym w osobie pozwanej Spółki „C.(...)” i osobą trzecią powodową Spółką „B.(...)” powstał stosunek obligacyjny (stosunek zapłaty). Z tego stosunku osoba trzecia wywodzi uprawnienie, którego odpowiednikiem jest obowiązek dłużnika, polegający na tym, że zamiast świadczyć wierzycielowi, spełni świadczenie na rzecz osoby trzeciej. Strona powodowa uzyskała, zatem pozycję wierzyciela i mogła złożyć oświadczenie, że chcą z zastrzeżenia skorzystać (art. 393 § 2 k.c.). Przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący w odniesieniu do określenia chwili, do której dopuszczalna jest zmiana lub odwołanie zastrzeżenia. Bezspornym jest, że powodowy „B.(...)” zachował się w tym zakresie biernie. Zatem do czasu złożenia oświadczenia o zamiarze przyjęcia korzyści jego uprawnienie miało charakter tymczasowy, a istnienie takiego – prowizorycznego stanu – nie zostało ograniczone żadnym terminem. Powodowy „B.(...)” pozostał się wyłącznym dysponentem uzyskanego uprawnienia, a otrzymane przysporzenie i częściowe zaspokojenie się z masy upadłości wierzyciela zastrzegającego nie niweczy tego uprawnienia. W ostatecznym wyniku mogłoby uzasadniać roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia (art. 410 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny odwołując się do faktów wskazujących – w jego ocenie – na ujawnienie przez stronę powodową woli nieskorzystania z zastrzeżenia świadczenia posłużył się – jak można wnioskować – domniemaniem faktycznym. Posłużenie się tym bezdowodowym środkiem ustalania faktów jest – jak to trafnie wskazano w kasacji – wadliwe, skoro ani zasady wiedzy, czy też doświadczenia życiowego nie uzasadniają przyjęcia na podstawie bezspornego faktu wniosku o prawdziwości wysuniętego twierdzenia o rezygnacji czy też odrzuceniu dokonanego na rzecz strony powodowej zastrzeżenia. Zebrany materiał dowodowy i ustalony przez Sąd pierwszej instancji stan

faktyczny nie dawał podstawy do posługiwania się domniemaniem faktycznym jako jednym ze środków ustalania faktów. Biernego zachowania się strony powodowej i jej milczenia nie można – w świetle art. 393 § 2 k.c. – traktować jako uzewnętrznienia woli tej strony, a zwłaszcza budować brakujących elementów, czy też wnioskować o ich istnieniu w drodze domniemania. Powyższe jednakże nie prowadzi do uwzględnienia kasacji.

W powoływanej umowie sprzedaży z dnia 23 sierpnia 2001 r. strony – po określeniu ceny sprzedaży w wysokości 2.689.067,83 zł – ustaliły (§ 6), że jej zapłata nastąpi w ten sposób, iż pozwane Przedsiębiorstwo Techniczno - Usługowe „C.(...)” Spółka z o. o. za zgodą Przedsiębiorstwa Produkcyjno – Handlowo -Usługowego „E.(...)” Spółka z o. o. ze wskazanej wysokości ceny zapłaci S.(...) S.A. w K. kwotę 774.000,00 zł oraz Spółce „B.(...)” kwotę 1.915.067,83 zł w terminie do dnia 15 maja 2002 r. Podstawą i wyłącznym źródłem żądanego przez powodowy „B.(...)” świadczenia jest powyżej przytoczona umowa, w której wymienione strony skuteczność postanowienia o wypłacie wskazanej kwoty na rzecz strony powodowej uzależniły od wyrażenia zgody przez wierzyciela zastrzegającego Spółkę „E.(...)”. Wola w tym zakresie wyrażona została *expressis verbis*. Uzyskując w ten sposób status wierzyciela Spółka „B.(...)” nie ma uprawnienia do zmiany zastrzeżenia, a w toku postępowania nie wykazała choćby przejawu woli pozwalającej na przyjęcie, że zgoda została wyrażona (art. 6 k.c.). Chybione jest odwoływanie się skarżącej Spółki do czynności syndyka masy upadłości związanych ze sporządzeniem projektu listy wierzytelności, zwłaszcza że kasacja pomija fakt niezłożenia przez upadłą Spółkę „E.(...)” w wyznaczonym terminie oświadczenia co do uznania zgłoszonej wierzytelności. Skarżąca z odwołaniem się do art. 176 ust. 1 i art. 8 ust. 2 Konstytucji zarzuciła, że Sąd drugiej instancji orzekając co do istoty sprawy (art. 386 § 1 k.p.c.) naruszył zasadę dwuinstancyjności postępowania, którą ustanawia powołany art. 176 ust 1 Konstytucji. Pomimo braku wyjaśnienia na czym polega instancyjność można przyjąć, w ślad za literaturą przedmiotu iż realizacja zasad konstytucyjnych, w szczególności urzeczywistnianie - jak stwierdza art. 2 Konstytucji – zasady sprawiedliwości społecznej wymaga stworzenia modelu postępowania sądowego zawierającego mechanizm umożliwiający eliminowanie wadliwych orzeczeń oraz korygowanie uchybień w dotychczasowym postępowaniu. Postępowanie apelacyjne w polskim procesie cywilnym chociaż jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego realizując funkcję jednolitości orzecznictwa. Na równi z sądem pierwszej instancji powołany został do

rozstrzygnięcia o faktach i stosowania norm prawnych (por. uchw. składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98 – OSNC 1999, nr 7 – 8, poz. 124). Sąd ten naprawia stwierdzone naruszenia prawa materialnego, wytknięte w apelacji (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CZP 11/04 – OSNC 2004 nr 12, poz. 206 i powołane tamże dalsze orzecznictwo). Wykładnia woli stron umowy z dnia 23 sierpnia 2001 r. należy do kwestii prawnych. Uregulowanie zawarte w art. 386 § 1 i 4 k.p.c. należy wyklądać i stosować z uwzględnieniem nakazu rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Orzeczenie Sądu Apelacyjnego nie godzi – wbrew wywodom kasacji – w istotę zasady instancyjności bowiem sprawa została dwukrotnie rozpatrzona i rozstrzygnięta przez dwa hierarchicznie usytuowane w strukturze ustrojowej Sądy. Z powyższego wynika, że kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw, a zaskarżone orzeczenie pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu (art. 393¹² k.p.c.). O żądanych kosztach procesu za instancję kasacyjną orzeczono na podstawie art. 393¹⁹, 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 oraz 98 § 1 i 3 k.p.c. (według ich numeracji i brzmienia z daty wydania zaskarżonego orzeczenia).